

SXEDIO.G36

Η ΤΜΤ ΚΥΠΡΟΥ: ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ
ΤΗΣ ΤΜΤ ΡΙΖΑ ΒΟΥΡΟΥΣΚΑΝ

Πρώτος στρατιωτικός αρχηγός της ΤΜΤ ήταν ο Συνταγματάρχης του τουρκικού Στρατού Ριζά Βουρουσκάν.

Ο Σπύρος Αθανασιάδης στο βιβλίο του "Φάκελος ΤΜΤ, Λευκωσία **1998**" σημειώνει τα ακόλουθα στηριζόμενος σε τουρκικές πηγές:

Ο Ριζά Βουρουσκάν, που πήρε το ψευδώνυμο Αλή Τζονάν, υπηρετούσε στο Γραφείο Ειδικού Πολέμου στο οποίο η τουρκική Κυβέρνηση είχε αναθέσει τη συγκρότηση μυστικής οργάνωσης στην Κύπρο, η οποία τελούσε τότε υπό βρετανική διακυβέρνηση.

Στόχος της η οργάνωση, η εκπαίδευση και ο εξοπλισμός των τουρκοκυπρίων, ώστε στη δεδομένη στιγμή να διαθέτει στην Κύπρο μια καλά οργανωμένη μάχιμη δύναμη σαν αντίβαρο προς την ΕΟΚΑ, την οργάνωση των ελληνοκυπρίων η οποία είχε αρχίσει τον ένοπλο αγώνα για απελευθέρωση της Κύπρου, ώστε να μπορέσει να την επανακτήσει.

Το εγχείρημα ήταν μεγάλο και δύσκολο. Γι αυτό και η Τουρκία έθεσε στη διάθεση των οργανωτών της ΤΜΤ όλο τον κρατικό μηχανισμό και την πλήρη υποστήριξη του τουρκικού στρατού.

Οι μαρτυρίες είναι συγκλονιστικές και τα στοιχεία που παρατίθενται αποκαλυπτικά.

Ο καθηγητής Ντερβίς Μανιζατέ σε βιβλίο του με τίτλο " Τα όσα είπα και έγραψα για **65** χρόνια για το Κυπριακό" παραθέτει αποσπάσματα από το ημερολόγιο του Ριζά Βουρουσκάν για το πώς ιδρύθηκε η ΤΜΤ: (Αντάκαλε είναι η οδός στο Κιζιλιάϊ όπου βρισκόταν το Γραφείο Εποπτείας Επιστράτευσης του Υπουργείου Αμυνας της Τουρκίας):

ΑΓΚΥΡΑ- ΑΝΤΑΚΑΛΕ

9. 7. 1958, ώρα 20.30

Αν πω ότι δεν αγωνιό θα ήταν ψέμα. Σήμερα πληροφορήθηκα ότι μου ανετέθη να οργανώσω τη μυστική αντιστασιακή οργάνωση της Κύπρου και ότι σύντομα θα αναχωρήσω για το νησί.

Η Ιστορία έχει ως εξής:

Προς το τέλος του περασμένου μήνα, μια εβδομάδα περίπου πριν από το Κουρμπάν Μπαϊράμ υποβλήθηκε στο Στρατηγό Σαλίχ Τζοσκούν μια κατάσταση με τα ονόματα επτά εν ενεργεία αξιωματικών και κάπου 14 εφέδρων αξιωματικών που απολύθηκαν αλλά έτυχαν ειδικής εκπαίδευσης πάνω σε αντιστασιακά θέματα.

Η επιλογή αυτών έγινε από μένα και τους Ντανίς Καράμπελεν, υποστράτηγο, Εγιούπ Ματέρ συνταγματάρχη και Ισμαήλ Τάνσου Ταγματάρχη. Σκοπός της επιλογής ήταν να αποσταλούν στην Κύπρο.

Επικεφαλής της κατάστασης υπήρχε το όνομά μου. Είχα αναφέρει προφορικά στον Στρατηγό και τον Επιτελάρχη ότι θα ήθελα να είμαι υποψήφιος για την αποστολή. Είχα μάλιστα προτείνει έντεκα εν ενεργεία αξιωματικούς συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού μου.

Τα ονόματά τους είναι:

ΡΙΖΑ ΒΟΥΡΟΥΣΚΑΝ (εγώ- Αντισυνταγματάρχης).

Ισμαήλ Τάνσου και Σεφίκ Καράκουρι Ταγματάρχες. Καμίλ Οντζελέν, Ιμπραχίμ Ακίνεσι, Αχμέτ Σούλου, Καντίρ Αλπάν και Μεχμέτ Οζντέν, Λοχαγοί, Φαρούκ Αλτάν και Ζεκί Γκιούνσου, Υπολοχαγοί.

Από τις καταστάσεις που υποβλήθηκαν στον Α και Β αρχηγό διαγράφηκαν τα ονόματα των Τάνσου, Ακίνερη Σούλου, Αλτάν, Γκούνσου, Αλπάν και προστέθηκαν τα πιο κάτω ονόματα:

Τζεμάλ Τεκ, Ταγματάρχης και Τζεμάλ Ακκάν και Ρετζέπ Μπατζάκ, Λοχαγοί.

Ετσι τα έντεκα ονόματα μειώθηκαν σε επτά.

Με τον Υποστράτηγο Ντανίς Καράμπελεν πήγαμε να υποβάλουμε την κατάσταση στον Υπαρχηγό Στρατηγό

Σαλίχ Τζοσκούν. Εγινε και η κατανομή των **14** εφέδρων που θα τους κάλυπτε το Υπουργείο Εξωτερικών.

Ο Στρατηγός θέλησε να με τοποθετήσει ως υπάλληλο στην Τράπεζα Εργασίας της Λευκωσίας. Εξέφρασα την αντίθεση μου και ζήτησα όπως τοποθετηθώ ως υπάλληλος στο Προξενείο. Η απάντηση που πήρα ήταν ότι ο Γ. Πρόξενος ήταν πιο νέος από μένα και ότι δεν θα περνούσαμε καλά.

Του υποσχέθηκα ότι δεν πρέπει να έχει τέτοιους ενδοιασμούς γιατί γνωρίζω καλά γιατί πηγαίνω στην Κύπρο.

Του εξήγησα μάλιστα ότι η κάλυψη που θα μου παρείχε ο διορισμός μου στο Προξενείο θα μου επέτρεπε περισσότερη ελευθερία κινήσεων, αλλά παράλληλα θα είχα τη δυνατότητα να φυλάσσω τα έγγραφα με περισσότερη ασφάλεια. Το αποδέχτηκε.

Κατόπιν εγώ θα παρουσιαζόμουν ως υπάλληλος του προξενείου, ο Ταγματάρχης Σεφίκ Καράκουρτ δάσκαλος, ο Ταγματάρχης Τζεμάλ Τεκ υπάλληλος στο Γραφείο Τύπου, ο Λοχαγός Ραχμί Εργκούν υπάλληλος στην Τράπεζα Εργασίας, ο Λοχαγός Ρεντζέπ Ματζάκ δάσκαλος, ο Λοχαγός Τζεμάλ Ακκάν δάσκαλος και ο Λοχαγός Μεχμέτ Οζντέν υπάλληλος στην Τράπεζα Εργασίας.

Οι δεκατέσσερις έφεδροι αξιωματικοί θα παρουσιάζονταν ως δάσκαλοι και υπάλληλοι τραπεζών.

Αφού ρυθμίσαμε κατ' αυτόν τον τρόπο την κάλυψη που θα παρείχαμε στην αποστολή με τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργείου Εξωτερικών φύγαμε από το γραφείο του Υπαρχηγού και μαζί με το Στρατηγό πήγαμε στη Β Διεύθυνση του Υπουργείου Εξωτερικών όπου συναντήσαμε τον υποδιευθυντή Ιλχάν. Του παραδώσαμε τον κατάλογο.

Ο Ιλχάν δεν ήταν ψωροφαντασμένος διπλωμάτης. Μας είπε ότι το συντομότερο δυνατό θα προωθούσε τον κατάλογο στον Υπουργό.

ΑΓΚΥΡΑ- ΑΝΤΑΚΑΛΕ

10.7. 1958 Τετάρτη

Μέχρι το μεσημέρι σήμερα συζητούσαμε με το Γενικό Διευθυντή της Τράπεζας Εργασίας Μπουλέντ Οσμάν και το Διευθυντή του Υποκαταστήματος της Τράπεζας στην Κύπρο Ντουντάρ Νισαντζί.

Ο κ. Μπουλέντ Οσμάν αναχωρεί αύριο για την Κωνσταντινούπολη. Μετά την επιστροφή του, τη Δευτέρα, θα αρχίσουμε τις διαδικασίες έκδοσης διαβατηρίων.

Μετά την υποβολή του καταλόγου στο Υπουργείο Εξωτερικών δεν φαντάστηκα την ταχύτητα με την οποία θα εξελισσόταν η όλη υπόθεση.

Το στρατηγείο μας είχε ήδη καθυστερήσει για ένα χρόνο, παρά το ότι ο Ταγματάρχης Ισμαήλ Τάνσου είχε καταστρώσει σχέδια αμέσως. Ευθύνες για την καθυστέρηση αυτή θα πρέπει να αναζητηθούν από τους υπευθύνους. Τέλος πάντων...

Από την εποχή που αναζωπυρώθηκε η κατάσταση στην Κύπρο είχα δηλώσει στο Στρατηγό Καράμπελεν και στον Επιτελάρχη Ματέρ ότι είμαι έτοιμος να μεταβώ στην Κύπρο και να πολεμήσω.

Όταν η Κυβέρνηση αποφάσισε να ενισχύσει τη μυστική οργάνωση της Κύπρου με αξιωματικούς και πολεμοφόδια και ανέθεσε το όλο θέμα στο Στρατηγείο μας, τόσο ο Στρατηγός όσο και ο Επιτελάρχης μου ζήτησαν να συστήσω αξιωματικούς. Εγώ τότε, υπέβαλα τον κατάλογο τοποθετώντας στην κορυφή το όνομά μου.

Ο Ταγματάρχης Σεφίκ Καράκουρτ και ο Λοχαγός Ιμπραχίμ Ακίνερ δεν είχαν εκπαιδευτεί σε αντιστασιακούς αγώνες, ήταν πάντως και οι δυο ικανοί να ανταποκριθούν σε μικρό χρονικό διάστημα στα καθήκοντα που τυχόν θα τους ανατίθεντο.

Με τον Ιμπραχίμ Ακίνερ υπηρετήσαμε στην Κορέα στο ίδιο Τάγμα. Ήμουν μάρτυρας της γενναιότητας του. Τον Ταγματάρχη Καράκουρτ τον συνάντησα για ένα διάστημα στη διοίκηση Κέντρου της Ερτζερούμ. Ήταν κατάλληλος για την αποστολή αυτή.

Μετά την υποβολή του καταλόγου, θεώρησα σκόπιμο να μην ασχοληθώ με το θέμα. Τόσο ο Στρατηγός όσο και ο Επιτελάρχης είχαν σχηματίσει τη γνώμη ότι

επικεφαλής της αποστολής στην Κύπρο, αλλά και της μυστικής οργάνωσης, θα έπρεπε να ήμουν εγώ. Με θεωρούσαν το κατάλληλο πρόσωπο. Την εποχή εκείνη είχαμε στενή συνεργασία με το Τμήμα Ειδικού Σχεδιασμού και συνεργαζόμασταν με τους Αμερικανούς αξιωματικούς. Για να μην κινήσουμε την υποψήψια τους, με διάγραψαν από τον κατάλογο. Δεν μπόρεσα να εξετάσω τα αίτια που οδήγησαν στη διαγραφή του Ακίνερ. Εξ άλλου, είχαν ρωτηθεί σχεδόν όλοι οι αξιωματικοί του Στρατηγείου μας, κατά πόσον ενδιαφέρονταν να μεταβούν στην Κύπρο. Από αυτούς οι παρακάτω αρνήθηκαν, προβάλλοντας διάφορες δικαιολογίες: Σιμπκατουλάχ Γιαλάν, Ταγματάρχης και οι Λοχαγοί Αχμέτ Σουλού, Χ. Ομούρ, Νουρετίν Οκτέμ, Τζαχίτ Βουράλ και Ρετζέπ Ατάσου.

Ο Λοχαγός Μουσαφέρ Μπουκουλμέζ ζήτησε να μη περιληφθεί το όνομά του στον κατάλογο όταν πληροφορήθηκε την οικονομική αποζημίωση.

Στο μεταξύ ο υπαρχηγός Σαλίχ Τζοσκούν άρχισε να πιέζει τον Στρατηγό για την υποβολή του καταλόγου. Κατόπιν αυτού συμπληρώθηκε ο κατάλογος των επτά αξιωματικών και των δεκατεσσάρων εφέδρων αξιωματικών.

Στον κατάλογο αυτό συμπεριλαμβανόταν και το όνομα μου, άσχετα αν υπήρχε το ενδεχόμενο να υποψιαστούν οτιδήποτε οι Αμερικανοί. Από τα ονόματα του καταλόγου μόνο εγώ ήμουν στην Αγκυρα. Έτσι με κάλεσαν και με ρώτησαν αν δεχόμουν να μεταβώ στην Κύπρο, άσχετα αν αυτό τους το είχα πει προηγουμένως.

Γύρω στις 4 το απόγευμα και ενώ εργαζόμουν στο Στρατόπεδο Οζντεμίρ, ήλθε ο αγγελιαφόρος και μου είπε ότι με ζητεί ο Στρατηγός. Πήγα, οπότε βλέπω τον Στρατηγό, τον Επιτελάρχη και τον Ταγματάρχη Τάνσου ανήσυχους.

Τους πίεζε ο Υπουργός και ανησυχούσαν μήπως και αρνηθώ την αποστολή, κάτι που θα θεωρείτο σκάνδαλο. Ο Στρατηγός συνεχώς επαναλάμβανε στον Υπαρχηγό ότι υπάρχουν πολλοί αξιωματικοί που θα μπορούσαν να μεταβούν στην Κύπρο και να συλλάβουν

το Γρίβα από το αυτί. Εγώ αποδέχθηκα την αποστολή χωρίς ενδοιασμούς, κάτι που τους ικανοποίησε και έτσι καταρτίστηκε ο κατάλογος που προαναφέραμε και τον οποίο, μαζί με το Στρατηγό υποβάλαμε στο Στρατηγό Τζοσκούν και τον κύριο Ιλχάν του Υπουργείου Εξωτερικών.

Μεσολάβησαν οι αργίες του Κουρμπάν Μπαϊράμ. Εκμεταλλευόμενος την ευκαιρία αυτή πήγα στη Σμύρνη με υπηρεσιακό όχημα. Ηθελα να ενημερώσω προφορικά τους δυο αξιωματικούς που είχα προτείνει για τον κατάλογο. Ήταν ο Ταγματάρχης Καράκουρτ και ο Λοχαγός Οζντέν.

Καθ' οδόν προς τη Σμύρνη, πέρασα από την Πάνορμο όπου συνάντησα τον Εκρέμ Ονάϊ που περιλαμβανόταν στον κατάλογο ως έφεδρος αξιωματικός. Ήταν Ταμίας στην Οθωμανική Τράπεζα. Μου είπε ότι θέλει κάποιο χρονικό διάστημα για να σκεφθεί.

Εγώ συνέχισα το ταξίδι μου και έφθασα στα Δαρδανέλλια όπου συναντήθηκα με τον Ταγματάρχη Καράκουρτ.

Αυτός χωρίς ενδοιασμούς και με αποφασιστικότητα δήλωσε έτοιμος να συμμετάσχει στην αποστολή.

Στη Σμύρνη συνάντησα τον Μ. Οζντέν, ο οποίος μου είπε ότι "μαζί σου πάω ακόμα και στην κόλαση".

Ήμουν σίγουρος ότι θα δεχόταν. Στη συνέχεια πέρασα στον Τσεσμέ όπου συνάντησα το Λοχαγό Ρ. Μπατζάκ, ο οποίος αρνήθηκε επειδή θα τελούσε το γάμο του. Πρόσθεσε πάντως ότι είναι έτοιμος να προσφέρει, ως εκπαιδευτικός, στην υπόθεση.

Στη Σμύρνη πέρασα μερικές μέρες, οπότε με κάλεσε ο Στρατηγός. Στις 6 Ιουλίου αναχώρησα από την πόλη και την επομένη βρισκόμουν στην Αγκυρα.

ΑΓΚΥΡΑ- ΑΝΤΑΚΑΛΕ

22. 7. 1958, ώρα 03.45

Στις 13 Ιουλίου παραλάβαμε τα διαβατήρια μας.

Εγώ είχα το ψευδώνυμο Αλή Τζονάν και παρουσιαζόμουν ως ελεγκτής στην Τράπεζα Εργασίας. Ο Λοχαγός Μεχμέτ Οζντέν είχε το ψευδώνυμο Μεχμέτ Μπεγιαζίτ και ήταν βοηθός ελεγκτής.

Στις **21** Ιουλίου με επιστολή της Τράπεζας Εργασίας πήγαμε στο αγγλικό Προξενείο για θεωρήσεις. Μας υποσχέθηκαν ότι θα προσπαθήσουν να μας εξυπηρετήσουν χωρίς καθυστέρηση. Πληρώσαμε **30** λίρες.

22 Ιουλίου: Λίγο μετά τις **12** μας δέχθηκε ο Υπουργός Εξωτερικών Φατίν Ρουστου Ζορλού. Εκτός από μένα ήταν στην ομάδα ο στρατηγός Καράμπελεν, ο Συνταγματάρχης Εγιούπ Μάστερ, ο Ταγματάρχης Ισμαήλ Τάνσου, και οι Λοχαγοί Ραχμί Εργκούν και Μεχμέτ Οζντέν.

Συζητήσαμε τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε μια αποστολή πολεμοφοδίων στο νησί. Αντηλλάγησαν απόψεις. Οι συζητήσεις ήταν περιττές. Αυτό που τώρα έπρεπε να γίνει ήταν η μετάβαση μας στο νησί και η υποβολή έκθεσης για την επικρατούσα κατάσταση.

Ο Στρατηγός αρκέστηκε στις αερολογίες. Η πιο ειλικρινής και ουσιαστική ομιλία έγινε από τον Ισμαήλ Τάνσου.

Ο Υπουργός μας είπε ότι θα πρέπει να μετατρέψουμε τα χωριά σε κάστρα για να μπορούν να αμύνονται. Μας είπε ακόμη ότι για το σκοπό αυτό θα μπορούσαν να γίνουν και κτίσματα.

Απαντώντας σε κάποιο ασαφές σημείο της ομιλίας του, την ώρα που τον αποχαιρετούσαμε, του είπα:

- Κύριε, βλέπουμε τη μετάβαση μας στην Κύπρο ως μια μυστική αποστολή που αποβλέπει σε ανταρτοπόλεμο για την προστασία της τουρκικής κοινότητας, αλλά και την ένοπλη στήριξη των κυβερνητικών θέσεων.

Από την ομιλία σας αντιληφθήκαμε ότι τελικός μας στόχος είναι, αν παραστεί ανάγκη, και το επιτρέψουν οι συνθήκες να γίνει ένας γενικός ξεσηκωμός και να θέσουμε υπό τον έλεγχο μας το

σύνολο της νήσου. Αντιλήφθηκα σωστά; Αυτός είναι ο τελικός μας στόχος; Μήπως θα πρέπει να προετοιμαστούμε για τον σκοπό αυτό;

Ο Υπουργός, όχι με πολλή προθυμία μου απάντησε:

- Μάλιστα, αυτός είναι ο στόχος.

Ίσως να μετανόησε που απάντησε έτσι, αφού αποδείκνυε ότι η πολιτική του δεν αποσκοπούσε στη σταθερότητα.

Εχω ήδη ετοιμάσει εγκύκλιο με οδηγίες που θα κοινοποιηθεί, βασικά στους κυπρίους ηγέτες. Φέρει τίτλο: "Οδηγίες αποστολής της TMT 22. 7. 1958". Αν το περιεχόμενο της εγκριθεί από τον Υπουργό, θα το κοινοποιήσουμε.

Ο Λοχαγός Μεχμέτ Οζνιέν μετέβη χθες στη Σμύρνη, θα περατώσει την υπηρεσία του και θα επιστρέψει στην Αγκυρα για να αναχωρήσουμε μαζί. Μόλις πάρουμε τη θεώρηση στα διαβατήρια, θα πάω κι εγώ μερικές μέρες στην Κωνσταντινούπολη, στην αδελφή μου Σενιχά.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΒΟΥΡΟΥΣΚΑΝ

Πέραν από το ημερολόγιο του το 1978, ο Βουρουσκάν ανέφερε σε συνέντευξη του στον Φεβζί Τσακμάκ:

" Ίσως να διερωτάστε το τί μπορούσε γίνει. Το πρώτο πράγμα που έρχεται στο μυαλό του ανθρώπου είναι ο εξοπλισμός των εκεί τουρκοκυπρίων για να υπεραμυνθούν του εαυτού τους από τις ελληνοκυπριακές επιθέσεις. Για να επιτευχθεί όμως αυτό θα έπρεπε να εκπαιδευτούν οι τουρκοκύπριοι. Εκτός αυτού θα έπρεπε να υπήρχε και μια δύναμη σύγκρουσης σε περίπτωση που δέχονταν ένοπλη επίθεση. Την εποχή εκείνη η επίτευξη όλων αυτών θα μπορούσε να γίνει στα πλαίσια μυστικής οργάνωσης, αφού τότε το νησί ήταν υπό αγγλική κηριαρχία. Εγώ προσωπικά, είχα εκπαιδευτεί για τον σκοπό αυτό".

- Είχατε και κατά το παρελθόν ασχοληθεί με το

θέμα;

- Οχι. Καθόλου. Εγώ είχα απλώς εκπαιδευτεί στον ανταρτοπόλεμο. Το **1958** έγινε αντιληπτό ότι πλέον θα έπρεπε να αποσταλούν από την Τουρκία στο νησί ειδικευμένοι αξιωματικοί για να ιδρύσουν μια μυστική οργάνωση, να αποσταλούν όπλα και πυρομαχικά να εξοπλιστούν οι τουρκοκύπριοι και αν δεχθούν επίθεση από τους ελληνοκύπριους να ανταποδώσουν.

Στη συνέχεια μου έγινε η πρόταση. Είχα κάτι μυριστεί. Αντιλήφθηκα κάποιες προετοιμασίες. Ενημέρωσα σχετικά τους αρμόδιους συναδέλφους. Κάποια μέρα με κάλεσε ο Στρατηγός, μου αποκάλυψε τις σκέψεις του και με ρώτησε:

- Ριζά τί λες;

- Δέχομαι στρατηγέ, απάντησα, χωρίς να ρωτήσω τίποτε άλλο. Σκέπτονταν να με τοποθετήσουν ως υπάλληλο. Οι εκεί προξενικοί υπάλληλοι δεν απολάμβαναν μεν διπλωματικής ασυλίας, αλλά ήταν πιο ασφαλείς από τους υπόλοιπους υπαλλήλους που εργάζονταν στο νησί.

Όταν αναζωπυρώθηκαν τα γεγονότα στην Κύπρο άρχισαν οι διοικητές να βιάζονται. Ηθελαν να στείλουν στο νησί αξιωματικούς, χωρίς καθυστέρηση. Η Τράπεζα Εργασίας πρώτη δήλωσε ότι δέχεται να φιλοξενήσει έναν αξιωματικό.

- Πώς το πληροφορήθηκε η Τράπεζα Εργασίας;

- Είχε γίνει κατανομή στη σύνθεση. Ένας θα πήγαινε στην Τράπεζα Εργασίας, δυο στο προξενείο, ένας εδώ, ένας εκεί. Η αποστολή τους, όμως, προϋπέθετε πολλές προετοιμασίες. Η πρώτη που συμπλήρωσε τις προετοιμασίες αυτές ήταν η Τράπεζα Εργασίας.

- Θυμάστε το όνομα του τότε διευθυντή της Τράπεζας Εργασίας;

- Οχι, θυμάμαι όμως ότι το επίθετο του Υποδιευθυντή ήταν Οσμάν.

- Με άλλα λόγια η Τράπεζα Εργασίας ενήργησε πριν από το Υπουργείο Εξωτερικών;

- Μάλιστα. Μας είπαν μάλιστα ότι μπορεί ο αξιωματικός να παρουσιαστεί ως Ελεγκτής της Τράπεζας.

Όταν μου κοινοποιήθηκε η απόφαση σκέφθηκα ότι δεν είμαι τραπεζικός υπάλληλος, δεν έχω ιδέα από τραπεζικές υποθέσεις.

Τέλος πάντων,...Πήγα στην Τράπεζα Εργασίας. Εκεί συνάντησα τον Υποδιευθυντή ή ίσως ήταν ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Επιθεωρητών. Με ενημέρωσε για τα της τράπεζας.

- Μιλούμε για το **1958**;

- Μάλιστα.

- Μήνας;

- Ιούλιος. Ο κύριος αυτός με ενημέρωσε για το πως γίνεται ο έλεγχος. Ενημερώθηκε και ο Διευθυντής της Τράπεζας. Μου τον σύστησαν.

- Μέχρις ότου φθάσετε στο νησί δεν ήταν ενήμερος;

- Τον ενημέρωσαν τις τελευταίες μέρες και του είπαν να με βοηθήσει.

Δυο μέρες προτού φθάσουμε στο νησί αρρώστησε ο πατέρας του Διευθυντή της Τράπεζας κ. Ντουντάρ. Μετέβη στην Κωνσταντινούπολη. Όταν πήγα στην τράπεζα ο Διευθυντής απουσίαζε. Συναντήθηκα με τον υποδιευθυντή, το μακαρίτη Αλή Βασίφ. Τον είχάν ενημερώσει σχετικά, αλλά αυτός προσποιείτο ότι δεν γνώριζε.

Είπα στον κ. Αλή Βασίφ:

"Πρέπει να ελέγξουμε την Τράπεζα. Η επιθεώρηση θα διαρκέσει πολλές μέρες. Σήμερα θα δούμε μόνο τις καταστάσεις του ταμείου".

Με προθυμία έφερε όλα τα χρήματα, τα μετρήσαμε και συμπληρώσαμε την εργασία μας.

Μετά ήλθε ο Διευθυντής, ο Ντουντάρ. Είχε πεθάνει ο πατέρας του. Έτσι αρχίσαμε να εργαζόμαστε με τη βοήθεια εκείνου. Για παράδειγμα μας έλεγε: "Ζητήστε μου τον τάδε φάκελο". Εγώ ζητούσα από τους υπαλλήλους να μου φέρουν για δήθεν έλεγχο το φάκελο

που μου είχε πει ο Ντουντάρ. Παίζαμε θέατρο.

- Είχε αρχίσει η ίδρυση της οργάνωσης;

- Φυσικά.

- Με ποιους ήλθετε σε επαφή.

- Πρώτ απ όλα με τον κ. Ντενκτάς. Όταν πήγαμε στο νησί υπήρχαν κάποιες σκόρπιες οργανώσεις. Υπήρχε η Καρά Τσετέ, η 9η Σεπτεμβρίου και άλλες που δε θυμάμαι.

Νομίζω ο κ. Ραούφ είχε ιδρύσει μια οργάνωση με τους μουχτάρηδες. Ήταν η TMT.

- Πότε ιδρύθηκε;

- Ιδρύθηκε προηγουμένως, αλλά δεν υπήρχε πειθαρχία και τεχνική. Εμείς θελήσαμε να ονομάσουμε την οργάνωση TMT (Τουρκική Αντιστασιακή Οργάνωση) γιατί αν δίναμε άλλο όνομα θα προκαλούσαμε τους Άγγλους να αντιδράσουν και θα αποκαλύπταμε την ίδρυση νέας οργάνωσης. Έτσι θεωρήσαμε σκόπιμο να δώσουμε το όνομα προϋπάρχουσας οργάνωσης στην Κύπρο.

Με άλλα λόγια, δεν θα αφήναμε να σχηματιστεί η γνώμη ότι ιδρύθηκε νέα οργάνωση, αλλ ότι συνεχίζει η παλιά κατάσταση.

Για να μπορούμε να εργαστούμε πιο άνετα συμφωνήσαμε με το Γρίβα στην κατάπαυση του πυρός (6 Αυγούστου). Η συμφωνία δημοσιοποιήθηκε. Επαυσαν οι συγκρούσεις με τους ελληνοκύπριους στις **6.8. 1958**. Είχαμε τις γνώσεις που απαιτούντο για την ίδρυση μιας παράνομης οργάνωσης.

Για παράδειγμα γνωρίζαμε το πως θα διεισδύσουμε σ ένα τόπο που βρισκόταν υπό ελληνοκυπριακό έλεγχο και το πώς εκεί θα ιδρύαμε την οργάνωση μας. Για να εντάξουμε ένα άτομο στην οργάνωση απαιτούντο πολλές διατυπώσεις και διαδικασίες.

Από την πρώτη ματιά στην Κύπρο διαπίστωσα ότι αν θέλαμε να εφαρμόσουμε τη γνωστή τακτική ίδρυσης μυστικής οργάνωσης στο νησί απαιτούνταν τουλάχιστον οκτώ χρόνια. Επρεπε όμως να ενεργήσουμε με ταχύτητα.

Αλλά πάλι το αποτέλεσμα δεν ήταν σίγουρο, αφού οι αντίπαλοι δεν ήταν οι ελληνοκύπριοι αλλά οι άγγλοι. Αυτοί ήταν οι κυρίαρχοι της νήσου. Πήγαιναν να ελέγξουν ένα χωριό και είχαν μαζί τους δημοσιογράφους, κάμερες, τηλεοράσεις κλπ. Αν όμως επρόκειτο για ελληνοκύπριους ενεργούσαν διαφορετικά γιατί αυτοί σφάζουν, κόβουν, σκοτώνουν.

- Γιατί προτιμήσατε την επίσπευση της οργάνωσης;

- Γιατί υπήρχε το ενδεχόμενο ελληνοκυπριακής επίθεσης. Επρεπε να οργανωθούμε το συντομότερο. Επρεπε η οργάνωση να γίνει με ταχύτητα.

- Είχατε πληροφορίες για τον Γρίβα;

- Είχαμε τις πληροφορίες των εφημερίδων.

- Αυτοί ήξεραν για σας;

- Νομίζω όχι. Από την αστυνομία είχαμε τις πληροφορίες μας. Είχαμε εκθέσεις που μαρτυρούσαν ότι δεν γνώριζαν τίποτε για μένα.

- Είχατε και σχέσεις με την Αστυνομία;

- Είχαμε επαφές με τουρκοκύπριους αστυνομικούς φυσικά.

- Το πρώτο διάστημα ποιος ήταν ο πληροφοριοδότης σας στην Αστυνομία;

- Στην αρχή ήταν ο κύριος Νιαζί, υπαρχηγός της Αστυνομίας. Είπαμε να τον εκμεταλλευτούμε, αλλά ο άνθρωπος αυτός μας πλάσαρε ως πληροφορίες τις ειδήσεις των εφημερίδων. Έτσι κόψαμε τους δεσμούς μας. Δεν ήταν θετικό άτομο. Δυστυχώς ο Νιαζί στη συνέχεια προήχθη σε Διοικητή Χωροφυλακής.

- Στη συνέχεια συνελήφθη;

- Ναι, κάτι έγινε.

- Το **1963**;

- Μάλλον, παραμερίστηκε. Ίσως παύθηκε από την υπηρεσία.

- Μιλάμε για τον Νιαζί από τον Άγιο Νικόλαο;

- Ακριβώς. Είχε κτήματα, αμπελώνες. Ο άνθρωπος αυτός δεν μας εξυπηρέτησε. Μας διαβίβαζε πληροφορίες που θα μπορούσαμε να εξασφαλίσουμε και

από αλλού. Στην αρχή βασιστήκαμε πολύ σ' αυτόν, δυστυχώς όμως δεν μας φάνηκε χρήσιμος.

- Υπήρχε χρήσιμο άτομο στην Αστυνομία;

- Βασικά, το άτομο που μας φάνηκε αρκετά χρήσιμο ήταν ένας αστυνομικός ονόματι Ιζζέτ Βολκάν. Ήταν διοικητής μονάδας καταδρομών που βρισκόταν ανατολικά του λιμανιού της Κερύνειας. Γνωρίστηκα μαζί του μέσω του τραπεζικού Αλή Βασίφ. Ήταν συγγενείς. Στον τοίχο του αστυνομικού σταθμού που υπηρετούσε βάζαμε μια λάμπα "λουξ". Τα πλοίαρτα που έρχονταν από την Τουρκία καθοδηγούνταν από το φως της λάμπας αυτής. Εμείς κατευθυνόμασταν τρία μίλια ανατολικά της Κερύνειας και παραλαμβάναμε τα πολεμοφόδια.

- Στο θέμα των πληροφοριών είχατε αστυνομικούς που σας βοηθούσαν;

- Ονομαστικά δεν θα θυμηθώ πολλούς. Οι διοικητές των περιοχών είχαν απ' ευθείας επικοινωνία με το προσωπικό. Όπως ο Κεμάλ Σαμ.

- Αυτοί ονομάζονταν Σαντζιακτάρ; (Υποδιοικητές- λαβαροφόροι), ενώ ο διοικητής ονομαζόταν Μπαϊρακτάρ (σημαιοφόρος);

- Μάλιστα. Το θέμα συλλογής πληροφοριών το διευθετούσαμε μέσω των Σαντζιακτάρ. Αυτοί είχαν επαφές με τους υπηρετούντες στα αστυνομικά τμήματα της ζώνης αρμοδιότητάς τους. Στη συνέχεια με τη βοήθεια του Ιζζέτ Βολκάν προσπαθήσαμε να οργανώσουμε την Αστυνομία ως παρακλάδι της TMT.

Όταν αποχώρησα εγώ, η υπόθεση αυτή προχώρησε αρκετά. Ξέραμε πλέον τα πάντα για παράδειγμα τον οπλισμό των αστυνομικών τμημάτων των μικτών χωριών. Φυσικά επιεφαλής των αστυνομικών τμημάτων ήταν ελληνοκύπριοι οι οποίοι έδεναν τα όπλα με αλυσίδες και τα κλείδωναν. Για το λόγο αυτό εφοδιάσαμε τα τμήματα με λίμα, η οποία σε δεδομένη στιγμή θα χρησίμευε να κόψουν τις αλυσίδες και να πάρουμε τα όπλα.

Με άλλα λόγια αρχίσαμε να οργανώνουμε όλους τους Τούρκους αστυνομικούς στα πρότυπα της TMT και

θα χρησιμοποιούνταν ως δύναμη κρούσης. Προς την κατεύθυνση αυτή κάναμε αρκετά βήματα.

Με γοργό ρυθμό αρχίσαμε την οργάνωση. Σε κάποιες περιοχές αντιμετωπίζαμε πολλές δυσκολίες στην προσέλευση έμψυχου υλικού. Οι τουρκοκύπριοι δεν αλληλοεμπιστεύονταν. Οι μνημένοι προσήγγιζαν τουρκοκύπριους και τους μιλούσαν για την οργάνωση, για τη μύηση...αλλά αυτοί δεν πείθονταν. Στην Κύπρο διαπίστωνα ότι για ο,τιδήποτε, όλοι απευθύνονταν στο Ραούφ Ντενκτάς. Όταν αντιμετωπίζαμε δυσκολίες στη μύηση μελών αποτεινόμενοι στο Ντενκτάς.

Αυτός έστειλε το μήνυμα στους τουρκοκύπριους. "Αν σας γίνει κάποια πρόταση", τους διαμνυόυσε, "μην την απορρίψετε. Πρόκειται για σοβαρή υπόθεση".

- Και ο Κουτσιοούκ;

- Ο κ. Ντενκτάς ήταν αρχηγός της Ομοσπονδίας. Ο Κουτσιοούκ Πρόεδρος του ΕΒΚΑΦ.

- Θέλω να πω, πόσο επηρέαζε την κοινότητα, ή μάλλον ποια σχέση είχε με την οργάνωση.

- Και οι δυο είχαν το δικαίωμα να μας διατάζουν.

Ο κ. Ραούφ είχε περισσότερη επιρροή;

- Ούτε αυτός είχε. Μάλιστα τον κ. Ραούφ τον απασχόλησα σε ένα τμήμα του αρχηγείου μου, άσχετα αν ήταν ηγέτης.

- Τί είδους απασχόληση;

- Τον είχαμε στο τμήμα πληροφοριών. Δηλαδή στην αρχή είχαμε και αυτούς στην οργάνωση. Ο κ. Ραούφ είχε υπογράψει και το κείμενο του όρκου. Ήταν άνθρωπος μας.

- Και ο Κουτσιοούκ;

- Δεν θυμάμαι, αλλά μάλλον ήταν και αυτός. Είχαμε τις υπογραφές στα κείμενα του όρκου. Στην αρχή το κείμενο το γράψαμε στη γραφομηχανή και το υπέγραψαν. Στη συνέχεια και για να εμπνέει περισσότερη εμπιστοσύνη, το σφραγίζαμε. Τα φύλλα χάρτου όπου αναγραφόταν ο όρκος είχαν στο κέντρο

σφραγιδα με το έμβλημα του αστροφέγγαρου.

- Δεν είχατε συνεργασία με τον κ. Ραούφ;

- Για να πετύχει μια παράνομη μυστική οργάνωση απαιτείται η εξασφάλιση υποστήριξης από το λαό. Ο λαός, πάλι, θέλει την υποστήριξη του ηγέτη του. Εγώ βρήκα την υποστήριξη που περίμενα από τον κ. Ραούφ.

Μπορώ μάλιστα να πω ότι σε καμιά άλλη περίπτωση ηγέτης δεν παρείχε τόση υποστήριξη σε μυστική οργάνωση. Να σας δώσω ένα παράδειγμα. Οπως ξέρετε ο κ. Ραούφ ήταν τότε ο καλύτερος δικηγόρος της νήσου. Σε κάποιο χωριό κάποιος σκότωνε ένα συγχωριανό του. Μια από τις διάδικες πλευρές ήθελε ως δικηγόρο της τον Ντενκτιάς. Αυτός αμέσως επικοινωνούσε μαζί μου και ρωτούσε αν κάποια από τις πλευρές αυτές συνεργαζόταν μαζί μας. Ανάλογα με την απάντησή μας αναλάμβανε την υπόθεση. Αν δεν ήταν άνθρωπος μας του λέγαμε να μην τους υπερασπιστεί. Του λέγαμε μάλιστα να υπερασπιστεί τους αντίδικους.

- Υπήρξαν φορές που του είπατε να μην αναλάβει υπόθεση;

- Μάλιστα. Υπήρχαν περιπτώσεις που του λέγαμε να τις αναλάβει, άλλες να μην τις αναλάβει. Υπήρξαν και περιπτώσεις που του λέγαμε να μην αναμιχθεί. Φανταστείτε όταν του λέγαμε να μην αναμιχθεί ο άνθρωπος έχανε 500 στερλίνες. Πράγματι, εργάστηκε για την οργάνωση σαν ένα κατώτατο μέλος. Φυσικά κι εμείς του δείξαμε τον επιβαλλόμενο σεβασμό.

- Ποιες οι σχέσεις σας με το δρα Κουτσιούκ;

- Αναμφίβολα και είχαμε επαφές με το δρα Κουτσιούκ. Όχι όμως τόσο συχνές. Οι επαφές μας γίνονταν μέσω του Ντενκτιάς.

- Γιατί;

- Για λόγους ασφάλειας.

- Ποιος έθεσε αυτές τις αποστάσεις; Εκείνος ή εσείς;

- Εγώ. Δεν θα ήθελα να σκεφθούν: "Αυτός είναι ένας τραπεζικός υπάλληλος. Τί δουλειά έχει κάθε λίγο και λιγάκι με τον Κουτσιούκ";

Ο κ. Ραούφ όμως, ως Πρόεδρος της Ομοσπονδίας είχε σχέσεις με την Τράπεζα.

- Αρα εσείς ζητήσατε να υπάρχει αυτή η απόσταση μεταξύ των δυο λόγω του θώκου τους.

- Μάλιστα. Λόγω του θώκου.

- Μήπως επηρέασε και η προσωπικότητα;

- Σαφώς, ναι, έστω λίγο. Μπορώ να σας πω ότι ο κ. Ραούφ είχε από την αρχή πιστέψει ότι η υπόθεση αυτή θα μπορούσε να επιλυθεί με τα όπλα.

Πιστεύω ότι ο δρ Κουτσιούκ δεν πίστευε σε κάτι τέτοιο ενώ ήταν καχύποπτος στις οργανώσεις. Ήταν ένας τύπος που είχε την εντύπωση ότι αν ιδρυθεί μια οργάνωση θα χάσει κάπως από τη δική του αίγλη, θα αποδυναμωθεί.

- Πώς καταλήξατε σ αυτό το συμπέρασμα;

- Κατ αρχήν, επειδή επρόκειτο για ένα άτομο που πίστευε ότι η υπόθεση δεν είναι δυνατόν να επιλυθεί με τη χρήση όπλων, έβλεπε κάθε οργάνωση, την οποιαδήποτε μυστική οργάνωση που θα ιδρύετο στους κόλπους της κοινότητας, ως το χώρο από τον οποίο θα δημιουργούντο προβλήματα στους ηγέτες της κοινότητας. Σκεπτόταν ότι αν υπήρχε οργάνωση θα έχανε αυτός κάτι από την ηγετική του προσωπικότητα.

Κατά διαστήματα διαβάζαμε στον Τύπο κάποια άρθρα για κάποιον Αλή Τουράν που ασκούσε πίεση επί της κοινότητας. Τα άρθρα αυτά επέκριναν το εν λόγω άτομο. Δεν γνωρίζω αν ήταν υπαρκτό πρόσωπο, αλλά αν ήταν, θα έπρεπε να εργάζεται για λογαριασμό μας, με τη μεσολάβηση του κ. Ραούφ. Μέσω του Ντενκτάς του διεμήνυσα: "Γιατρέ, διαβάσαμε στον Τύπο σας το και το. Ποιοι είναι αυτοί που τα λένε αυτά; Ξέρετε ότι ελέγχουμε την κατάσταση. Αν μας πείτε ποιοι διαδίδουν τέτοιες πληροφορίες θα τους βάλουμε στη θέση τους".

Ο γιατρός αντί άλλης απάντησης προσπαθούσε να δικαιολογηθεί ότι "από κάπου κάτι άκουσε" και ότι του λοιπού δεν θα επιτρέψει παρόμοια δημοσιεύματα. Μετά τρεις μέρες όμως επαναλαμβάνονταν. Ήταν ένας άνθρωπος με πολύ καπρίτσιο. Ο Ραούφ ήταν πιο

προσγειωμένος.

- Υπήρχε και ο Φαίζ Καϊμάκ;

- Δεν είχα καμιά επαφή με τον Καϊμάκ. Ήταν ένα άτομο που ήδη βρισκόταν στο περιθώριο. Πριν από τον κ. Ραούφ ήταν Πρόεδρος της Ομοσπονδίας. Δεν αισθανθήκαμε την ανάγκη να έχουμε επαφές με τον Καϊμάκ ή να του ζητήσουμε ο,τιδήποτε. Σαφώς το σημαντικότερο απ' όλα ήταν το θέμα του οπλισμού, αλλά και αυτό της εκπαίδευσης. Τα θέματα αυτά τα ανέλαβαν οι Βεχμπί Μαχμούτ, Ασάφ Ελμάς και Νεβζάτ από τα Κόκκινα. Τα άτομα αυτά έφθασαν εθελοντικά στην Τουρκία με καΐκια.

- Εθελοντικά;

- Θα έπρεπε να υπήρχε και προτροπή του κ. Ραούφ.

- Έτος;

- **1958**. Προτού μεταβώ εγώ στην Κύπρο είχαν κάνει ένα δρομολόγιο. Στην αρχή δεν τους πιστέψαμε.

- Με ποιούς είχαν επαφές;

- Ηλθαν σε επαφή με το Γραφείο μας, αλλά και με το Γραφείο Εποπτείας Επιστράτευσης.

- Αυτό σημαίνει ότι ο κ. Ραούφ είχε κάνει κάποιες προσπάθειες πριν από εσάς;

- Σωστά. Δεν ενέπνεαν όμως εμπιστοσύνη. Η ΜΙΤ, μάλιστα τους συνέλαβε. Στη συνέχεια επενέβη το Γραφείο μας, τους δώσαμε οπλισμό και τους στείλαμε στην περιοχή τους.

- Πρωτεργάτες στο θέμα οπλισμού ήταν οι κάτοικοι των Κοκκίνων;

- Μάλιστα.

- Μήπως η πρόταση ήταν της Αγκυρας;

- Δεν μπορώ να γνωρίζω αλλά μάλλον θα πρέπει να ήταν προτροπή του Ραούφ. Κάποια φορά μας ειδοποίησαν. Βρισκόμασταν στη Λευκωσία. Καθόμουν στο σπίτι που βρίσκεται απέναντι από το κτίριο της Ομοσπονδίας. Εκείνο το βράδυ θα ερχόταν η πρώτη αποστολή οπλισμού.

- Έτος;

- 1958. Μήνας Αυγούστος. Θυμάμαι πολύ καλά ότι ο Ραούφ καθόταν σε μια πολυθρόνα. Με μιας ανατινάχτηκε. Χαρήκαμε, αγκαλιαστήκαμε, φιληθήκαμε.

Ο κ. Ραούφ απαντούσε ως εξής στους μουχτάρηδες που του ζητούσαν όπλα:

"Θα αποσταλούν από την Τουρκία. Τα περιμένουμε. Οπου νάναι έρχονται. Μόλις έλθουν θα είσαι ο πρώτος που θα παραλάβεις όπλο".

Τα ίδια έλεγε στον καθένα. Εμείς δεν γνωρίζαμε τι περιείχε το φορτίο. Πάντως είχαμε καταστρώσει το σχέδιο μας. Ο κ. Ραούφ πρότεινε όπως το πρώτο φορτίο μας παραδοθεί στον ίδιο. Το αποδεχθήκαμε και του το παραδώσαμε ως είχε. Αυτός διένειμε τα όπλα.